

Nyskov – mennesker og bierhverv ved Røjlekysten

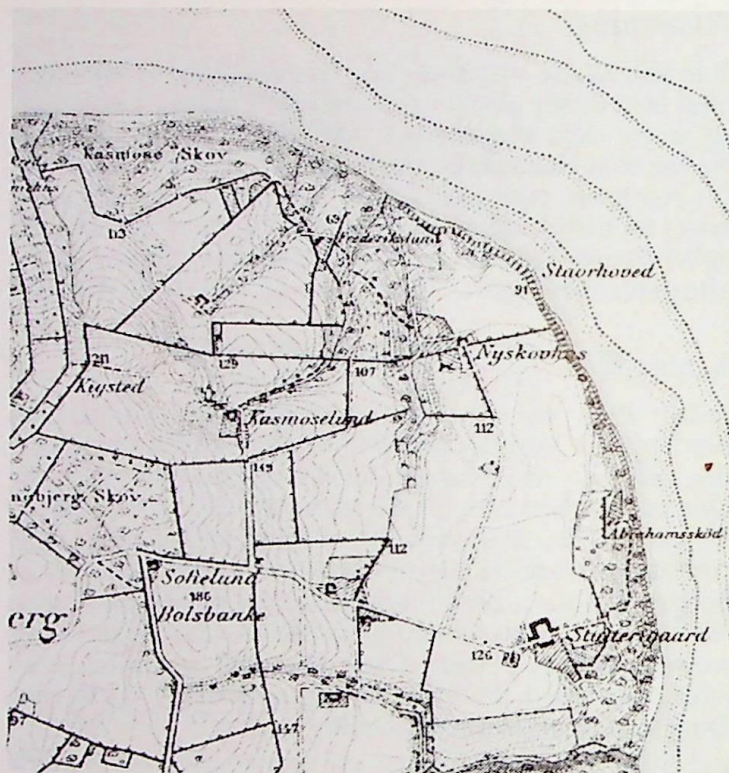
af Jørgen Lundsgaard

Ejendommen Nyskov i Røjleskov øst for Strib nævnes i de ældst bevarede papirer som et fæstehus under herregården Billeshave, beliggende i »Billeshaug Nyskou«. De første beboere, vi kender navnene på, er Anders og Else Hansen. De boede der i hvert fald i 1790'erne, hvilket fremgår af et dokument fra 1798. De købte Anders Hansen nemlig 4 engmål i Vejlbj Mølle made af en selvejergårdmand Søren Frandsen i Vejlbj, for 200 rigsdaler.

Anders Hansen blev først ejer af sit eget hus i 1804 som led i den store udparcellering af Billehave, hvor den nye ejer af Billehave, Rasmus Nellesmann, tillige solgte bøndergodset. Huset i Nyskoven var dengang et to-familiers arbejderhus. Anders Hansen havde kun til hensigt at købe den ene halvdel, men under forhandlingerne med sælgeren skal denne have sagt: »Tag hellere det hele, Anders Hansen, så kommer kællingerne ikke op og trættes i forstuen!« Anders Hansen købte da også hele huset, og ejendommens liv og drift var i de næste 150 år typisk for de mange småbrug, som i 17-1800-tallet opstod langs Fyns nordkyst – med deres frugtavl og andre bierhverv.

Stenhuggeren Hans Andersen

Anders Hansen havde en søn, der hed Hans Andersen, som overtog ejendommen i 1833. Han ernærede sig for en stor del som stenhugger, hvilket der er mange spor af på ejendommen. Bl.a. huggede han grundsten til huse, og en stor del af disse sten blev solgt til bygninger i Fredericia. Grundstenene og andre brugssten blev ved hjælp af kiler kløvet ud af større sten, som blev fundet på marken eller ved stranden. Derefter blev der hugget spor til bindingsværksstolper eller huller til porthængsler, alt efter anvendelsen. Hans Andersen huggede også af en enkelt sten et stort vandtrug, som endnu findes på ejendommen.

Generalstabskort 1910 med Nyskovområdet. Gengivet med G.I. tilladelse A 461/84, copyright.

På den tid byggede man stenkister, der var den tids drænledninger. En stenkiste består af en flad sten i bunden, to på højkant ved siderne og en overligger, alt sammen sat i forlængelse. Man brugte også stenkister, når vandløb skulle føres under en vej. Den længste stenkiste på ejendommen ligger i ca. 1 meters dybde hele vejen gennem haven og munder ud i bækken i skovkanten. Da man i 1942 stødte på stenkisten ved bækken, viste det sig, at Hans Andersen havde hugget sine initialer i den sidste overligger, hvor der står: H A 1846. Stenen findes stadig på ejendommen. Man drev også en del jagt bl.a. på oddere og sæler. Sidstnævnte blev skudt med riffel fra klinten, når de lå og soled sig på stenene ved stranden.

Frederik den 7. på »Nyskov«

Der blev også dyrket en del frugt, bl.a. jordbær, og der har formentlig været en slags traktørsted om sommeren, hvor der blev holdt dans i salen (overstuen). I den forbindelse fortælles der flere historier, hvoraf en enkelt skal gengives her: Frederik den 7. opholdt sig som kronprins i Fredericia og kom engang sejlene til Nyskov, fordi han havde hørt om »æ jordbærmand«. Konen i Nyskov havde hørt om kronprinsen, og nu ville hun gerne se ham, men hun kendte ham jo ikke af udseende. Da prinsen kom til Nyskov, gik han ind i køkkenet, hvor konen var i færd med at bage æbleskiver. Hun sagde da: »Nå, kommer du fra Fredericia, så har du måske set kronprinsen og kan fortælle mig, hvordan han ser ud?« Kronprinsen gik hen foran hende og sagde: »Ja, sådan ser han ud forfra«, hvorefter han vendte ryggen til og sagde: »Og sådan ser han ud bagfra«. Historien findes i flere udgaver, men denne er et »gennemsnit«.

Hans Andersens to ældste sønner var soldater i krigen 1848-50, og de var begge med ved udfaldet fra Fredericia d. 6. juli 1849. Kampene kunne høres i Nyskov, og geværskallerne lød »som når man lægger sten af en vogn«. Konen i Nyskov, som hed Nilsigne, var selvfølgelig urolig og sagde: »Der bliver da ikke et levende øje tilbage«, hvortil Hans Andersen svarede: »Ja, så længe de skyder sådan, er de da ikke alle døde«. Begge sønner overlevede krigen, og de blev senere skovridere hver sit sted i Jylland. Den enes laksegl findes endnu.

»Pe Nyskov«

Den yngste søn hed Peder Hansen, i daglig tale kaldet »Pe Nyskov«. Han blev gift med Ane Mortensen, der stammede fra Skrillinge Damgård. Pe Nyskov drev landbrug og gik en del på jagt. På den tid var der formentlig ingen egentlig jagtlov, ihvertfald gik man på jagt både dag og nat. Det fortælles, at man for at lokke bl.a. ræve til, fik fat i et eller andet kadaver, som man slæbte forbi »Strandporten«, hvor man sad i skjul og skød ræven, når den kom forbi på sporet.

Af børn havde Pe Nyskov og Ane fire piger: Karen, Martha og Hansigne, der var tvillinger og Else.

*Peder Hansen, Nyskov, i en alder af ca. 35.
Tuschlaving i privateje.*

Pe Nyskov døde den 6. januar 1892 kun 59 år gammel. Han havde ligget syg af influenza, men stod for tidligt op, hvorved der stødte lungebetændelse til. Ane blev meget ældre og var kendt som »Mormor i Nyskov«. »Mormor«, der nu var alene med børnene, antog en bestyrer, der hed Niels Jørgen Nielsen, hvis forældre ejede ejendommen »Christiansminde« ved Røjle Klint. Han giftede sig med en af mormors døtre, Martha, og de overtog senere ejendommen.

»Mormor i Nyskov«, Ane Mortensen (1836-1918), fot. Carl Liisberg, Middelfart, o. 1890. Privateje.

Frugten sejles i jolle til Fredericia

Niels Jørgen Nielsen interesserede sig både for landbrug og frugtavl, men han var også glad for at sejle. Det meste af frugten blev afsat til opkøbere i Fredericia, men det var en lang og besværlig transport, idet frugten

først skulle køres ned til stranden ved Nyskov, derefter bæres ombord i jollen og sejles til Fredericia. Turens længde afhang af vind og vejr, idet sejladsen foregik med sejl eller, i tilfælde af vindstille, med årer. Ankommet til Fredericia gamle havn, blev frugten læsset af på kajen, hvorefter resten af transporten foregik med trækvogn til de faste opkøbere. En del frugt blev dog afsat direkte på havnen. I 22 år foregik turen med sejl, hvorefter der blev installeret motor i båden. Transporten fortsatte endnu i ca. 15 år, men man var nu ikke så afhængig af naturens luner. Efterhånden blev afsætningen af frugten moderniseret, og de regelmæssige ture til Fredericia ophørte.

Frugtkælder og beskyttelsesrum

Ejendommens bygninger har ændret udseende flere gange. I starten lå der som nævnt et mindre hus, men senere er der foretaget flere om- og tilbygninger, og en overgang var der fire længer med port mod syd og nord. Det nuværende stuehus er opført i 1912 for en pris af kr. 3.500.

Niels Jørgen og Martha fik to piger. Den ældste døde, da hun var ca. 1/2 år gammel. Den yngste, Anna, blev i 1925 gift med Hans Chr. Berthelsen Lundsgaard, der stammede fra gården »Lundsgaard« på Røjle Skovvej. Sammen med Niels Jørgen og Martha drev de ejendommen videre på nogenlunde samme måde som før. I forbindelse med moderniseringen af frugtavl blev der omkring 1940 bygget en betonkælder i haven til vinteropbevaring af æbler. Christian gravede alene mand ud til bygningen, og da rummet var støbt i beton, blev det hele dækket til med jord. Huset var naturligt isoleret, og det stod sin prøve i de hårde vintre 1940-42, hvor der, trods 20-25 graders kulde udenfor, var ca. 1 grads varme inde i huset. Der var plads til ca. 5 tons æbler. Under udgravningen blev der fundet en del knogler af bl.a. sæler og oddere, hvilket kunne tyde på, at tidligere generationer havde brugt stedet som »begravelsesplads«. Under 2. verdenskrig blev frugtkælderen et par gange brugt som tilflugtsrum under luftkampe og andet skyderi. Den blev sidst brugt til formålet den 4. maj 1945, hvor engelske flyvemaskiner sænkede en tysk ubåd i Lillebælt umiddelbart ud for Nyskov.

Vinter ved Nyskov o. 1930. Privateje.

Hjemmelavet electricitetsværk

Da frugtkældereren var færdig, begyndte Christian at eksperimentere med udvinding af elektricitet. Han startede med at bygge en vindmølle på det højeste sted i marken øst for ejendommen. Han anskaffede derefter to brugte bilakkumulatorer på hver 6 volt. Den ene akkumulator stod til opladning ved møllen, medens den anden stod på stuehusloftet og gav lys til en hjemmelavet lampe i køkkenet, medens resten af huset fortsat blev oplyst med petroleumslamper. Når akkumulatoren på loftet var tom, tog Christian den under armen og gik de ca. 100 m. til møllen og byttede med den akkumulator, der forhåbentlig var opladet. Systemet var ikke særlig effektivt, men da det på grund af den lange privatvej var dyrt at blive tilsluttet det offentlige net, fortsattes eksperimenterne. Christian gravede med håndkraft en dam ved bækken i skovkanten, hvor

vandet blev dæmmet op og, hvor der blev opstillet et vandhjul, der trak en dynamo. Strømmen blev gennem to kobbertråde sendt til stuehusloftet, hvor der stod 6 nye sammenkoblede akkumulatorer på i alt 36 volt.

Det viste sig imidlertid, at en 6 volts dynamo ikke kunne klare presset, hvorfor der blev indkøbt en ny med en kapacitet på 36 volt. Der var imidlertid mange problemer med »elværket«, idet det var svært at holde dæmningerne intakte, ligesom vandet i dammen bundfrøs i de hårde vintre. Dette i forbindelse med, at der gennemgående var for lidt vand i bækken, gjorde, at produktionen stoppede efter 7-8 års forløb. Derefter blev ejendommen tilsluttet det offentlige elnet.

Der var selvsagt meget slid forbundet med de nævnte eksperimenter, men en stor hjælp var det, at Niels Jørgen først i fyrrerne stadig var nogenlunde aktiv og i stand til at hjælpe med de forskellige gøremål. Martha Nielsen døde i 1942 og Niels Jørgen i 1948.

Ejerforholdene i dag

Anna og Christian Lundsgaard drev ejendommen videre, men efterhånden blev der ringere afsætningsmuligheder for frugten, hvorfor de fleste af træerne blev revet op og jorden anvendt til landbrug og frilandsgartneri. Da ingen af deres fem børn ville overtage ejendommen og drive landbrug, blev jorden bortforpagtet, medens de selv blev boende resten af deres tid. Christian Lundsgaard døde i 1974 og Anna i 1977. Deres fem børn: Asta, Karen, Martha, Niels Jørgen og Svend Erik enedes om at overtage ejendommen i fællesskab. Da ingen ønskede at drive landbruget videre, forblev jorden bortforpagtet, medens bygningerne blev indrettet som fritidsbolig for ejerne. I skrivende stund, december 1992, er dette stadig gældende.

*Jørgen Lundsgaard,
Vejlby-Strib Lokalhistoriske Forening*

Noter:

1) Rasmus Nellemann ejede Billeshave fra 1804-11. Tidligere var han en højt værdsat forvalter for Wedellsborg gods, men efter købet af Billeshave begyndte han straks at sælge ud af besiddelserne. Alligevel måtte han sælge godset efter seks års forløb, og derefter gik det ned ad bakke for familien Nellemann.

2) Prins Frederik var på grund af sit udsvævende liv blevet forvist til Fredericia af Frederik den 6. Her levede han under opsyn, selv om han blev udnævnt til chef for Fynske Infanteriregiment i byen. Hans bekendtskab med Louise Rasmussen – den senere grevinde Danner – stammer fra denne tid.

Sommer ved Nyskov o. 1965. Privateje.

